

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України з постійними матеріалами практики Європейського суду з прав людини / за ред. А. В. Столітнього. Харків: Право, 2019. 952с.
3. Конвенція Ради Європи про права дитини: підпис. 16 вересня 2010 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
4. Попович М.В. Дитиноцентризм в кримінальному провадженні / матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання вдосконалення кримінального процесуального законодавства». Маріуполь, 2020. С. 83–85.

Микитчик Андрій Васильович,

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ

На сьогодні в Україні предметом особливої уваги громадськості та правоохоронних органів стала тема захисту прав дітей і підлітків, яка пов'язана зі збільшенням кількості злочинів проти неповнолітніх. Порушення, що виникають внаслідок сексуального насильства, охоплюють всі рівні життя дитини: пізнавальну сферу, фізіологічні процеси, соматичне здоров'я. У дитини, яка зазнала насильства, спостерігаються стійкі зміни особистості, які перешкоджають повноцінному розвитку і соціалізації в суспільстві.

Відповідно до статистичної інформації протягом 2019 року було зареєстровано злочинів проти статевої свободи та недоторкості, зокрема за ст. 152 КК України – 355 злочинів з них щодо неповнолітніх – 56 (15,8 %), малолітніх 92 (25,9 %), за ст. 155 КК України – 64 злочини, за ст. 156–250 [1].

Особлива вразливість неповнолітніх у випадках насильства пояснюється їх фізичною, психічною і соціальною незрілістю, а також залежним, підлеглим становищем по відношенню до дорослих, будь то батьки, опікуни, вихователі чи педагоги. Психологічні травми дитинства справляють суттєвий вплив на все подальше життя людини, формування його характеру, майбутнє сексуальне життя, психічне і фізичне здоров'я, на адаптацію в суспільстві в цілому.

Основи статевого виховання необхідно закладати в сім'ї, тобто в тому місці, де дитина проводить більшу частину свого життя, отримує основи сімейного виховання. При цьому в 70 % випадків посягання на статево недоторканність і статево свободу неповнолітнього відбуваються саме всередині сім'ї.

До найважливіших профілактичних заходів щодо запобігання статевих злочинів щодо неповнолітніх відноситься зміцнення інституту сім'ї. Нерідко батьки не виконують покладені на них функції щодо виховання неповнолітніх і контролю за їх поведінкою, прирікаючи тим самим останніх на безпритульність, що є однією з передумов вчинення розглянутої групи посягань. Тому важливого значення набуває боротьба з безпритульністю. Крім того, останнім часом однією з причин вчинення даної групи посягань є неналежний нагляд за дітьми з боку батьків.

Більшість статевих злочинів було вчинено в результаті того, що батьки залишали дітей без нагляду грати на вулиці, не проводжали до школи і дитячі сади, чим користувалися злочинці, ведучи дітей під різними приводами в відокремлені місця, де і вчиняли злочини. Тому для запобігання подібних посягань на статеву недоторканність неповнолітніх необхідно поліпшити профілактичну роботу в освітніх установах, постійно роз'яснюючи підліткам правила поведінки на вулиці і в інших місцях.

У зв'язку з наявною проблемою і виникаючими питаннями хто найчастіше вчиняє злочини стосовно неповнолітніх доцільно більш детально розглянути кримінологічну характеристику осіб які схильні до вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей.

Отже, за результатами проведених наукових досліджень та вивчення матеріалів кримінальних проваджень можливо виокремити наступні категорії осіб які схильні до вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, а саме:

- особи, які проживають окремо чи у віддаленій місцевості або мають можливість усамітнюватися в окремому приміщенні (дача, будинок в селі, будівлі релігійних громад та інше.), які періодично відвідують неповнолітні;

- особи, які проводять заняття з дітьми без документів, що дозволяють їх проведення (малювання, спортивні заняття, музика, розвиваючі заняття);

- особи, схильні до вживання спиртних напоїв, наркотиків, переглядів заборонених відеофільмів та порнографічних сайтів;

- особи, що проповідують різні форми релігії і сект;

- особи, які безцільно відвідують територію дитячих освітніх і дошкільних установ, в яких не проходять навчання або виховання їх діти;

- антисоціальні особи, що мають на вихованні неповнолітніх дітей;

- прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу тощо, в яких крім прийомних, є повнолітні біологічні діти, які не вступили в законний шлюб;

- особи, які безоплатно неодноразово передають стороннім дітям будь-які предмети (телефони, іграшки, солодощі тощо), а також постійно надають їм знаки уваги;

– особи, які відкрито, пропонують неповнолітнім вступити в статевий зв'язок, взяти участь у відвертій відео- фотозйомці, або показати стороннім інтимні частини тіла;

– самотні працівники дошкільних установ і закладів освіти, медичних установ, які проводять багато часу з дітьми наодинці (проведення додаткових занять, гуртків, секцій).

У своїй більшості злочинці, які вчиняють злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, перебуваючи у дитячому віці, на собі зазнали жорстокого ставлення з боку батьків, законних представників або сторонніх дорослих, або стали жертвами статевих злочинів. В результаті, ставши дорослими, вони продовжують на підсвідомому рівні відчувати загрозу з боку дорослих і починають шукати відносини з неповнолітніми, тобто з особами, які перебувають у віці до застосування до них насильства. Злочинці після затримання, як правило, або закриваються і ні про що не повідомляють, або повідомляють, що на вчинення злочину їх підштовхнули сімейні обставини (сексуальне життя було одноманітним і не приносило задоволення), а в деяких випадках, звинувачують постраждалих дітей, що нібито останні змусили вступити з ними в статеві зносини. Чому реалізувати свою сексуальну незадоволеність вони спробували з неповнолітніми, пояснити не можуть. Всіляко намагаються уникнути покарання.

Ще один з різновидів даних злочинів є розміщення головним чином на особистих електронних сторінках соціальних мереж відеоролики, відеофільми і фотографії порнографічного змісту для загального перегляду, громадяни в більшості випадків не здогадуються про протиправність своїх дій, або вважають, що залишаються поза досяжності для правоохоронних органів, разом з тим дані дії тягнуть за собою кримінальну відповідальність. Суспільна небезпека даного злочину проявляється в заподіянні істотної шкоди суспільній моралі і засад, які регулюють сприйняття статевих відносин між людьми. Статеві стосунки належать до сфери інтимного життя людини, демонстрація якої суспільною мораллю визнається недопустимою або обмежується рамками мистецтва, освіти чи медицини. Грубе, вульгарне, демонстративне зображення статевого акту і геніталій має істотний негативний вплив на культуру статевих відносин, особливої шкоди завдає формуванню статевої чутливості неповнолітніх, стимулює передчасне і перекручене формування статевої пристрасті, стирає межі дозволеного і неприпустимого в статевих відносинах. Непрямим чином поширення порнографії впливає на кількісні та якісні показники злочинності в сфері статевої свободи та статевої недоторканості.

Порнографія може використовуватися для розбещення неповнолітніх і малолітніх, для задоволення сексуальних інстинктів людини. Важливу роль в поширенні подібних злочинів зіграв Інтернет. Соціальні мережі стали великим полем для діяльності педофілів. Статистика свідчить, що кожна четверта дитина у віці від 10 до 17 років, що користується Інтернетом, з його допомогою отримувала

пропозиції сексуального характеру від дорослих користувачів. Кожній третій дитині, хто вступив через соціальні мережі або месенджери в листування з дорослими користувачами, були показані фотографії або відео порнографічного характеру. «Мережеві педофіли» створюють спеціалізовані сайти, де спілкуються між собою, розповідають один одному про чергові «перемоги». Іноді спокушання дитини починається прямо в Інтернеті і закінчується зустрічами в реальному житті, але найчастіше просто отримується необхідна кількість інформації про дитину, і коли між співрозмовниками виникає певна ступінь довіри, призначається зустріч. У такому випадку зазвичай вона закінчується насильством над дитиною і носить одноразовий характер.

Також необхідно звертати увагу на неповнолітніх які різко змінили свою поведінку, а саме: ведуть дорослі розмови про інтимне життя; - купують речі і предмети, які раніше їм не могли дозволити батьки, законні представники (мобільні телефони, планшети та інше.); збільшується кількість спілкувань за коштами мобільного зв'язку та Інтернету, з особами, які не є їх однолітками; з'являються гроші, в тому числі і на засобах мобільного зв'язку від сторонніх осіб, походження яких діти не можуть пояснити або явно брешуть; відмовляються продовжувати ходити на додаткові приватні заняття, різко змінюють своє ставлення з позитивного на негативний, щодо особи яка проводила заняття, при цьому не можуть пояснити причину своєї поведінки; відмовляються, або намагаються уникнути проходження планового медичного обстеження; намагаються більше часу проводити на вулиці, в колі друзів, в спілкуванні з дорослими стають замкнутими; боячись дорослих, про те, що відбувається насильство розповідають «по секрету» своїм близьким друзям, скаржаться на болі статевих і внутрішніх органів.

Практика свідчить, що у вирішенні завдань щодо запобігання злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, необхідний комплексний підхід як всіх правоохоронних органів так і інших зацікавлених відомств: охорони здоров'я, освіти, праці, зайнятості та соціального захисту населення, місцевих органів влади та інших. Більш того, громадськість не повинна залишатися осторонь від настільки глобальної проблеми. Належна організація спільної роботи дозволить своєчасно виявляти такі факти і всіляко впливати на осіб які схильні до вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей.

Список використаних джерел

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за 2019 рік Режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2019.html?dir_id=113898.